წელს სე-კვესტრი, გაისად ჩარი-კვესტრი

ლადო პაპავა

ორიოდე დღის წინ, ტაქსით მგზავრობისას, მძღოლმა, რომელმაც თავიდანვე მიცნო, საუბარი გამიბა ბოლო წლების აქტუალურ – "სასეკვესტრო" თემაზე და მომმართა:

- ბატონო ლადო, სიტყვა სეკვესტრი რას ნიშნავს, არ ვიცი, მაგრამ ამ სიტყვის ხსენებას რომ გაუცემელი ხელფასები და პენსიები მოჰყვება, ეს უკვე ყველამ ვიცით. თანაც, ჩემი აზრით, ეს მოვლენა წელს არ დამთავრდება...

ამ დროს მანქანა წითელ შუქზე გაჩერდა. მძღოლმა სახეზე გაკვირვება შემამჩნია, გაიღიმა და თავისი ნაფიქრალის გაზიარება აუღელვებლად განაგრძო:

- მე ნარდის თამაში მიყვარს და როგორც ცნობილია, "სე" სამს ნიშნავს. წელს 2003 წელია, ანუ XXI საუკუნის მესამე წელია. "ზნაჩიტ" წელს თუ "სე-კვესტრია", გაისად – XXI საუკუნის მეოთხე წელს "ჩარი-კვესტრი" გვექნებაო.

გაგრძელება A3 გვერდზე

ლადო პაპავა: ჩვენი ქვეყნის ხელმძღვანელობას ეკონომისტი, უცხო იქნება ის თუ ადგილობრივი, ერთნაირად არ სჭირდება.

პირველი გვერდიდან

მის ასეთ სევდანარევ ხუმრობაში არა იმდენად მთავრობისადმი ცინიკური დამოკიდებულება, რამდენადაც უიმედობა იგრძნობოდა. ვკითხე:

- კი მაგრამ, რატომ ფიქრობ, რომ საქმე სეკვესტრით არ დამთავრდება და, შენი სიტყვებით რომ ვთქვათ, "ჩარიკვესტრსაც" ვერ ავიცილებთ თავიდან?

ამ ჩემმა კითხვამ ცოტა არ იყოს გაალიზიანა საჭესთან მჯდომი "ორატორი": ეტყობა იფიქრა, ვაშაყირებდი. ცალი თვალით ეჭვიანად გადმომხედა და განაგრძო:

- ბატონო ლადო, აბა რა შეიცვლება 2004 წელს? თუ კი პრეზიდენტმა მინისტრები შეცვალა, განა რა, უკეთესებს მოიყვანს? ან თუ ვინმე კარგი მოიყვანა, სულ ცოტა ერთ-ორს ისეთს ჩაუსვამს, რომ მანაც ვერაფერი მოახერხოს...

მივხვდი, რომ აქ საუბრის შეწყვეტა და თემის შეცვლაც არ გამომივიდოდა; თანაც, ჯერ კიდევ არ ვიყავით იმ ადგილამდე მისული, სადაც ვთხოვე ტაქსის მძღოლს ჩემი წაყვანა. ჩემდაუნებურად კითხვაც კი დავუსვი:

- ამით იმის თქმა ხომ არ გინდათ, რომ სანამ პრეზიდენტი არ შეიცვლება, სასიკეთოს არაფერს უნდა ველოდეთ?

კითხვა დასრულებულიც კი არ მქონდა, მიპასუხა:

- აბა, მინისტრების შეცვლას რა აზრი აქვს, თუ მათი "ნაჩალნიკი" იგივე დარჩა!

მე კი ამ საუბარში ბოლომდე "ჩათრეულმა" მისივე სტილში გავაგრძელე:

- თუ კი ასეა, მაშინ ჩვენ არა მარტო "ჩარიკვესტრი", არამედ 2005 წელს, ანუ XXI საუკუნის მეხუთე წელს "ბეში-კვესტრის" საფრთხეც გვემუქრება, რადგანაც 2005 წლის ბიუჯეტის მიღება ისევ ამ პრეზიდენტის ხელში მოხდება...

აშაკარად გახარებულმა მძღოლმა კი შემომძახა:

- აი, სალოლ!

ამასობაში დანიშნულების ადგილზეც მივედით, მანქანიდან ჩამოვედი და რაღაც დროით ეს საუბარიც დამავიწყდა.

მოგვიანებით, როცა ეს საუბარი ჩემს მეხსიერებაში ამოტივტივდა, [illegible] ჩემთვის მაინც გამერკვია, რა არის ამ "კვესტრების" (ის, [illegible] სდა მიუხედავად "სე" იქნება, "ჩარი" [illegible] ეში") მიზეზი..

მკითხველს მინდა შევახსენო, რომ 1993-1994 წლებში საქართველოს წინასწარ დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტი არ ჰქონია და, აქედან გამომდინარე, ვერც მის სეკვესტრს, ანუ შეკვეცას განას[illegible] უფრო მეტიც, სწორედ იმ[illegible] ამ წინასწარ დამტკიცებ[illegible] [illegible] და, მთავრობა ეროვნული ბანკის მიერ განხორციელებული ემისიით ნებისმიერ ხარჯს სწევდა და მოგვიანებით პარლამენტის საშუალებით ამ ხარჯების კანონიერებას ადასტურებდა. შედეგად, ინფლაციის ტემპი თვეში 50-70 პროცენტს აჭარბებდა, ხოლო იმდროინდელი ქართული ფული ისეთი ტემპით უფასურდებოდა, რომ 1994 წლის სექტემბერში ერთი აშშ დოლარი ხუთ მილიონ კუპონზე უფრო ძვირი იყო.

1995 წლიდან მოყოლებული ქვეყანას უკვე აქვს წინასწარ დამტკიცებული ბიუჯეტი, მაგრამ სეკვესტრის თემა დღის წესრიგში მოგვიანებით - 1998 წლიდან დგება. სამწუხაროდ, არც 1995-1997 და არც შემდგომ წლებში ბიუჯეტი არასოდეს შესრულებულა, მაგრამ არსებითი განსხვავება ამ პერიოდებს შორის ის არის, რომ 1995-1997 წლებში სახელფასო და საპენსიო დავალიანებები არ წარმოქმნილა, ხოლო 1998-2003 წლებში ისინი არა მარტო წარმოიქმნა, არამედ 300 მილიონ ლარსაც კი გადააჭარბა.

ქრონიკულ დაავადებად ქცეული საბიუჯეტო კრიზისის გამომწვევი არაერთი მიზეზი არსებობს, მაგრამ მათში ყველაზე გამორჩეული მთავრობის არაკომპეტენტურობაა.

ცნობისათვის, პრეზიდენტმა სამთავრობო ეკონომიკური გუნდი ეკონომისტებით მხოლოდ ორჯერ: 1992 და 1993 წლის პირველ ნახევარსა (მაშინ გუნდს სათავეში რომან გოცირიძე ედგა) და 1994-1997 წლებში (ამ გუნდს კი თემურ ბასილია ხელმძღვანელობდა) დააკომპლექტა და სწორედ ამ პერიოდებზე მოდის ეკონომიკური რეფორმების ყველაზე შთამბეჭდავი შედეგები: ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, ფასების განთავისუფლება, ჰიპერინფლაციის მოთოკვა და ლარის შემოღება, პურის ბაზრის ჩამოყალიბება, მიწაზე კერძო საკუთრების ინსტიტუტის დამკვიდრება, ეკონომიკური ზრდის ყველაზე მაღალი ტემპები და სხვ. სამართლიანობა მოითხოვს იმის თქმასაც, რომ იყო შეცდომებიც: 1992-1993 წლების გუნდის და განსაკუთრებით ეროვნული ბანკის შეცდომა - კუპონის შემოღების მექანიზმი, ხოლო 1994-1997 წლების გუნდის და განსაკუთრებით ფინანსთა სამინისტროს შეცდომა საგადასახადო კოდექსია. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ თუ საქმეს არ აკეთებ, არც შეცდომა მოგივა.

სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ პრეზიდენტი და მისი გარემოცვა თავისი საკადრო და არა მარტო საკადრო გადაწყვეტილებებით ყველანაირად ცდილობს დაამტკიცოს, რომ ქვეყანაში კვალიფიციური ეკონომისტები არ არიან და ამიტომ "უძაღლო ქვეყანაში კატებს აყეფებს". მხოლოდ ამით შეიძლება იმის ახსნა, რომ ეკონომიკური პროფილის წამყვან თანამდებობებზე არაეკონომისტები ინიშნებიან, რომლებიც, უკეთეს შემთხვევაში, დანიშვნის შემდეგ იწყებენ ეკონომიკის საფუძვლებში გარკვევას. თუ კი ეკონომისტების "ჯინაზე" ეკონომისტს შეარჩევს, ის, რატომღაც, როგორც ეკონომისტი (და არა მარტო როგორც ეკონომისტი) რაღაცით მაინც არასრულფასოვანი უნდა იყოს: ან საუბრისას ზმნას ვერ უნდა იყენებდეს და წინადადების დასრულებული ფორმით წარმოთქმა უნდა უჭირდეს, ან კიდევ "დაგეგმვასა" და "დაგეგმარებაში" განსხვავებას ვერ უნდა ხედავდეს. ისე, ცნობისათვის, დღევანდელი მთავრობის ზოგიერთი წევრისათვის, იმისდა მიუხედავად ეკონომისტია იგი დიპლომით თუ არა, ურიგო არ იქნება ჩემი კოლეგის დავით იაკობიძის სიტყვების გახსენება: **"დაგეგმვასა და დაგეგმარებას შორის ზუსტად იგივეა საერთო, რაც კოლონიზაციასა და კანალიზაციას შორის".**

ყველაზე დიდი შეურაცხყოფა [illegible] ქვეყნის ხელმძღვანელობამ ქართველ ეკონომისტებს მაშინ მიაყენა, როცა 2000 წელს ეკონომიკურ მრჩევლად ცნობილი პოლონელი ეკონომისტი ლეშეკ ბალცეროვიჩი მოიწვია, თითქოსდა საქართველოში ჭკუა რომ მოეკითხება, ისეთი ეკონომისტები არ ყოფილიყვნენ. ამ ფაქტის წინააღმდეგ გამოთქმული პროტესტი პრეზიდენტმა, არც მეტი არც ნაკლები, პროვინციალიზმად შეაფასა.

ნეტა რატომ აღარ ჩამოდის ლეშეკ ბალცეროვიჩი საქართველოში? იმიტომ, რომ ძალზედ დაკავებულია, თუ იმიტომ, რომ მის ჩამოსვლას არავითარი აზრი არ აქვს, რადგანაც მაინც არავინ დაუჯერებს. სამწუხაროდ, ჩვენი ქვეყნის ხელმძღვანელობას ეკონომისტი, უცხო იქნება ის თუ ადგილობრივი, ერთნაირად არ სჭირდება.

თუმცა ჩვენ, ქართველი ეკონომისტები, ეტყობა მაინც საშიშები ვართ: პრეზიდენტთან არსებული ეკონომიკური საბჭო უკვე კარგა ხანია, აღარ ფუნქციონირებს, მაგრამ ფორმალურად მის გაუქმებას მაინც ვერ ბედავენ.

სამწუხაროდ, ჩვენ, ეკონომისტებიც, ბევრს ვცოდავთ: თანამდებობაზე მყოფ თუ "ხალხის რჩეულ" არაეკონომისტებს მეცნიერ-ხელმძღვანელებად ვუდგებით და საკანდიდატო დისერტაციის მომზადებასა და დაცვაში ვეხმარებით, მერე კი გვიკვირს, ეკონომისტებს პატივს რატომ არ გვცემენო. ეკონომისტების ხელშეწყობით ახალგამომცხვარმა ერთმა მეცნიერების კანდიდატმა თვითდაფინანსებით გამოქვეყნებულ საგაზეთო ინტერვიუში საზეიმოდ განაცხადა: "მე კლასიკოსი ეკონომისტი ვარო". ამით მან საკუთარი თავი უვიცობის გამო სულ ცოტა "კაშჩეი ბესმერტნის" რანგში გაიყვანა, რადგანაც საცოდავმა ისიც კი არ იცოდა, რომ ბოლო კლასიკოსი ეკონომისტი დავიდ რიკარდო იყო, რომელიც ჯერ კიდევ XIX საუკუნის პირველ ნახევარში გარდაიცვალა.

აი, ასეთები ვართ ეკონომისტები! ის, რაც ჩვენს თავს ხდება, ჩვენივე ბრალია!

დავუბრუნდეთ ამ ჩვენს ნაცოდვილარ ბიუჯეტსა და მის სეკვესტრს.

საინტერესო ფაქტის წინაშე ვდგავართ: ექვსი თვის განმავლობაში მთავრობის ეკონომიკური გუნდი და მათი დიდი შეფი გაუთავებლად გვიმტკიცებდნენ, რომ ბიუჯეტი სრულდებოდა, რისი არც ქართველ ექსპერტებს და, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, არც საქართველოს ხელფას და პენსიამიუცემელ მოსახლეობას არ სჯეროდა. გადამთიელი სავალუტო ფონდის ჩამოსვლა შეიქმნა საჭირო, რომ მთავრობას "ვაჟკაცურად" (აფერუმ მათ "ვაჟკაცობას") ეღიარებინა 135 მილიონიანი გარღვევა. თუმცა, როგორც ეტყობათ თავის შეწუხებას იმით, რომ ახსნან თუ აქამდე რატომ იტყუებოდნენ არც კი აპირებენ.

ეყოფა კი 135 მილიონიანი სეკვესტრი ბიუჯეტის გადარჩენას? ვეჭვობ, რომ არა: გამახსენდა ტაქსის მძღოლის უიმედობა — რა მნიშვნელობა აქვს, შეიცვლება თუ არა მთავრობა, როცა მათი "ნაჩალნიკი" არ იცვლება, რადგანაც ქვეყნისა და მინისტრების მართვის სტილი ხომ უცვლელი დარჩება.

დღევანდელ მთავრობაში ვინც ყველაზე მეტად მეცოდება, ეს ავთანდილ ჯორბენაძე და მისი უშუალო (და არა თავსმოხვეული) ექიმთა გუნდია. შეიძლება ვინმემ პირადად მის მიმართ ზედმეტად სუბიექტურიც (თუმცა, მეგობრის მიმართ რატომაც არ უნდა ვიყო სუბიექტური) კი მიწოდოს, მაგრამ ერთი ხომ ფაქტია, რომ სახელმწიფო მინისტრმა თანამდებობაზე მოსვლისთანავე ხმამაღლა განაცხადა თავისი ამბიციური გეგმები და პარლამენტის წინაშე ბიუჯეტის შესრულებაზე პირადი ვალდებულებაც კი აიღო. ერთადერთი, რისი "უფლებაც" დართეს მას, ის აღმოჩნდა, რომ პრეზიდენტმა სწორედ სახელმწიფო მინისტრის ხელით მოიშორა მისთვის მიუღებელი ორი მინისტრი. რაც შეეხება "მოქალაქეთა კავშირის" რეანიმაციას, ეს თვითგადარჩენის (თუ არა თავის მოტყუების) ინსტინქტით უფრო თუ აიხსნება, თორემ სალი აზრით ამის გაგება ჩემთვის და ჩემი მეგობრებისათვის წარმოუდგენელია.

ისეთი არაპოპულარული მთავრობა, როგორიც დღეს გვყავს, დამოუკიდებელ საქართველოში ნამდვილად არ გვყოლია, თუმცა სხვა არჩევანიც რომ არ გვაქვს ჯერჯერობით: პრეზიდენტის არჩევნები ხომ მხოლოდ 2005 წლის გაზაფხულზე იქნება. მანამდე კი, მომავალ საპარლამენტო არჩევნებში ხალხმა ისეთი არჩევანი უნდა გააკეთოს, რომ შექმნას იმის წიაღავი, რათა საპრეზიდენტო [illegible] შემდეგ ტაქსის მძღოლის [illegible] რომ ვთქვათ [illegible] საუკუნის მეექვსე წელს "შა[illegible]" [illegible]